Фінансується Європейським Союзом

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF DENMARK

DANISH REFUGEE COUNCIL

DRC Україна



Квартальний звіт DRC щодо моніторингу потреб у соціально-правовому захисті

Резюме

Огляд

У липні–вересні 2026 року ситуація у сфері соціально-правового захисту на територіях, де DRC здійснює моніторинг, продовжувала погіршуватися. Інтенсифікація бойових дій, дедалі ширше застосування дронів проти цивільних осіб і транспортних засобів та посилення незахищеності житлових прав поглибили наявні фактори вразливості в Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій, Харківській, Миколаївській, Херсонській та Сумській областях.

За даними УВКПЛ ООН, у липні 2026 року в Україні щонайменше 437 цивільних осіб загинули та 2 610 отримали поранення. Це на 30% більше, ніж у червні, а кількість загиблих цивільних осіб стала найвищою із травня 2022 року.[1] Опитування домогосподарств DRC на всіх територіях моніторингу засвідчило, що конфлікт залишається визначальним чинником переміщення: 95% респондентів назвали обстріли та атаки на цивільних осіб серед причин свого виїзду. Вибухонебезпечні предмети як перешкоду для свободи пересування назвали 26% респондентів, а 39% повідомили про труднощі з отриманням документів – найчастіше через тривалість адміністративних процедур та їхню вартість.

Протягом кварталу простежувалися три наскрізні тенденції. По-перше, переміщення більше не гарантує тривалої безпеки: масштаби евакуації зросли, але багато людей не змогли виїхати безпечно, а атаки на приймаючі громади та непосильна орендна плата спричиняли повторне переміщення й повернення в небезпечні райони. По-друге, доступ до державних послуг скорочується у прифронтових районах: призупинення надання адміністративних послуг і здійснення компенсаційних виплат у Донецькій області змушує мешканців долати великі відстані, щоб реалізувати свої права. По-третє, житлова незахищеність стала чинником ризиків захисту, пов'язаним із дискримінацією, гендерно зумовленим насильством (ГЗН), розлученням сімей і поверненням у небезпечні райони. За всіма категоріями ризиків до найбільш постраждалих груп стабільно належали люди старшого віку, люди з інвалідністю та люди з обмеженою мобільністю, оскільки вони мають найменше можливостей виїхати, дістатися укриття чи знайти доступне житло.

[1] https://ukraine.ohchr.org/en/Protection-of-Civilians-in-Armed-Conflict-July-2026

Липень – вересень 2026

Методологія

Аналіз ґрунтується на Аналітичній рамці DRC, яка охоплює Аналітичну рамку соціально-правового захисту (PAF) Глобального кластера захисту. У період з 1 липня до 30 вересня 2026 року команди соціально-правового захисту DRC поєднували опитування домогосподарств зі збором якісних даних у семи областях.

Метод	Охоплення
Опитування домогосподарств	2244 домогосподарства (538 осіб; 59% – жінки; 50% – постраждалі від конфлікту непереміщені домогосподарства)
Інтерв'ю з ключовими інформантами (КІІ)	71 (55 жінок, 16 чоловіків): представники органів місцевої влади, лідери громад, працівники центрів колективного проживання та транзитних центрів, соціальні працівники, гуманітарні працівники та ветерани
Фокус-групові дискусії (ФГД)	73, охоплено 431 учасника (332 жінки, 99 чоловіків)
Локації	Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Харківська, Миколаївська, Херсонська та Сумська області

Звіт також спирається на дані з вторинних джерел, зокрема Кластера захисту, обласних військових адміністрацій, УВКПЛ ООН та INSO.

Обмеження. Було використано нерепрезентативну вибірку за принципом доступності (неймовірнісну вибірку). Якісні дані відображають сприйняття ситуації громадами та досвід, про який повідомили респонденти, і не є статистично репрезентативними. На висновки можуть впливати суб'єктивність сприйняття та відмінності в обізнаності респондентів щодо термінології у сфері соціально-правового захисту.

Огляд ризиків соціально-правового захисту

Усі дев'ять ризиків у сфері соціально-правового захисту зберігалися на територіях моніторингу, а чотири з них посилилися щонайменше в одній області порівняно з квітнем–червнем 2026 року.

Ризик соціально-правового захисту	Найбільш постраждалі території за даними моніторингу потреб у соціально-правововому захисті	Ключовий висновок
1. Свобода пересування та вимушене переміщення	Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Херсонська	Евакуація набула ширших масштабів, але багато людей не змогли безпечно виїхати, а повторне переміщення стає дедалі поширенішим.
2. Атаки на цивільних осіб та цивільні об'єкти	Донецька, Харківська, Дніпропетровська, Запорізька	Застосування дронів створює загрози на дорогах, для транспортних засобів, у пунктах евакуації та під час проведення гуманітарних операцій.
3. Наявність мін та інших вибухонебезпечних предметів	Херсонська, Донецька, Харківська, Миколаївська	Дистанційне мінування та вибухонебезпечні предмети створюють додаткові загрози на територіях, уже забруднених вибухонебезпечними предметами.
4. Розлучення дітей з батьками і примусове розлучення сімей	Донецька, Херсонська, Сумська	Розділення сімей відбувається поступово, а люди старшого віку дедалі частіше залишаються самі.
5. Дискримінація, позбавлення доступу до ресурсів	Дніпропетровська, Харківська, Сумська, Миколаївська, Херсонська	Дискримінація найчастіше проявляється на ринку оренди житла та у стигматизації ВПО через місце їхнього походження.
6. Дезінформація та позбавлення доступу до інформації	Донецька, Харківська, Сумська, Херсонська	Систематичної дезінформації не зафіксовано, але перебої зі зв'язком позбавляють мешканців прифронтових районів доступу до сповіщень про небезпеку та важливої інформації.
7. Гендерно зумовлене насильство	Усі опитані регіони	Незахищеність житлових прав та економічна вразливість перешкоджають жінкам залишати ситуації насильства.
8. Правовий статус, засоби правового захисту та правосуддя	Донецька, Харківська, Миколаївська, Херсонська	Державні установи припинили роботу в прифронтових районах, а здійснення компенсаційних виплат призупинено в частині Донецької області.
9. Примусове виселення та житлова незахищеність	Сумська, Харківська, Дніпропетровська, Миколаївська, Херсонська	Усні домовленості про оренду роблять переміщені домогосподарства вразливими до підвищення орендної плати та вимог звільнити житло без належного завчасного попередження.

Ключові висновки щодо ризиків соціально-правового захисту

1. Свобода пересування та вимушене переміщення

Обмеження свободи пересування залишалися значними на всіх територіях моніторингу й посилилися в Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій та Херсонській областях. На територіях моніторингу 95% опитаних респондентів назвали обстріли та атаки на цивільних осіб серед причин свого виїзду. Лише у вересні з Донецької області виїхали близько 18 000 мешканців, зокрема 1 317 дітей,[2] проте 56% опитаних в області респондентів мали намір залишитися вдома, а 79% повідомили про перешкоди для свободи пересування, що на 46 процентних пунктів більше, ніж у квітні–червні.

Масштаби обов'язкової евакуації зросли вздовж східної та південної лінії фронту, але це не призвело до відповідного розширення можливостей для безпечного виїзду. Вартість оренди житла в безпечніших регіонах становила 10 000–15 000 грн на місяць за розміру пенсій 3 000–4 000 грн, через що багато домогосподарств були змушені залишатися в районах високого ризику. У Херсонській області люди, переміщені з Дар'ївської громади, розповіли, що виїжджали самостійно – на тракторах і мотоциклах – під загрозою атак дронів.

Переміщення також не гарантує тривалої безпеки. Близько 50% евакуйованих, які прибували до транзитного центру у Волоському, вже пережили повторне переміщення, що свідчить про його дедалі більшу поширеність серед нещодавно евакуйованих людей, хоча ці дані не можна безпосередньо порівнювати з результатами опитування домогосподарств. У Харківській та Сумській областях учасники ФГД повідомили, що непосильна орендна плата та виселення спонукають людей повертатися в небезпечні райони.

[2] https://dn.gov.ua/news/ne-zvolikaite-z-evakuatsiieiu-tse-zberezhe-vashe-zhyttia

2. Атаки на цивільних осіб та цивільні об'єкти

Атаки на цивільних осіб залишалися на дуже високому рівні та посилилися в Донецькій, Харківській, Дніпропетровській і Запорізькій областях. Найсуттєвішою зміною стало дедалі ширше застосування FPV-дронів та інших безпілотників для атак на транспортні засоби, пункти евакуації та гуманітарні операції, а також на дорогах, що створило додаткові загрози на транспортних маршрутах і в приймаючих громадах.

Атаки також мали низку взаємопов'язаних наслідків, що виходять за межі фізичних руйнувань. У Новодонецькому Донецької області мешканці залишалися без електроенергії протягом 16–18 днів, лікарня не працює, а громадського транспорту немає. У Михайлівському старостинському окрузі Донецької області поліція та пожежно-рятувальні підрозділи через небезпеку більше не можуть реагувати на виклики, а в селі Михайлівка Запорізької області не виявлено жодного облаштованого укриття. Люди старшого віку та люди з обмеженою мобільністю, які становлять дедалі більшу частку тих, хто залишається у прифронтових населених пунктах, мають найменше можливостей дістатися укриття.

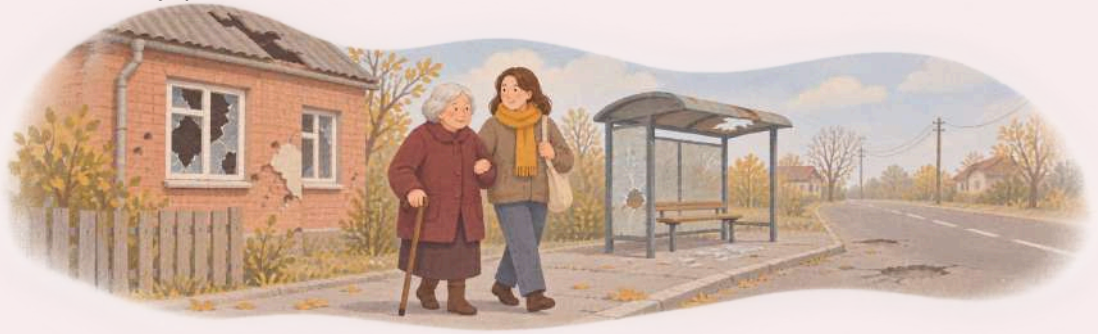

3. Наявність мін та інших вибухонебезпечних предметів

Ризик, пов’язаний із мінами та іншими вибухонебезпечними предметами, залишався високим без ознак суттєвого зниження: 26% опитаних респондентів на територіях моніторингу назвали вибухонебезпечні предмети перешкодою для свободи пересування. До вже наявних загроз, пов’язаних із забрудненням територій вибухонебезпечними предметами, додавалися нові: дистанційне мінування становило загрозу на під’їзних шляхах до Херсона, а органи влади Донецької області попередили, що після атак нерозірвані боєприпаси можуть залишатися на дорогах, у дворах і в пошкоджених будівлях.

Масштаб залишкового забруднення значний: лише з 3 по 9 вересня на правобережжі Херсонської області виявлено 563 вибухонебезпечні предмети[3]. У Харківській області мешканці повідомили, що й надалі уникають лісосмуг і насаджень навіть там, де розміновано сусідні сільськогосподарські угіддя. Це свідчить про те, що самого лише розмінування недостатньо для відновлення впевненості населення в безпечності раніше забруднених територій.

[3] https://khoda.gov.ua/news/rozminuvannia-khersonshchyny-03092026-09092026



4. Розлучення дітей з батьками і примусове розлучення сімей

Розділення дітей із батьками чи опікунами залишалося рідкісним. Натомість ризик проявлявся переважно через проживання дорослих членів сімей у різних населених пунктах, ситуації, коли родичі старшого віку залишаються без підтримки, і зростання тиску на сім’ї, які не можуть переїхати або проживати разом. Ризик посилився в Донецькій області, де в липні кількість евакуйованих досягла найвищого показника за рік – 21 499 осіб, близько 45% з яких мали обмежену мобільність. Учасники ФГД і інтерв’ю повідомили, що жінки й діти зазвичай виїжджають першими, тоді як чоловіки та родичі старшого віку залишаються через роботу, страх мобілізації або потребу захистити майно.

У Запорізькій області повідомлялося, що нестача житла для великих сімей і домогосподарств, у яких проживають представники кількох поколінь, створює тиск на сім’ї, змушуючи їх проживати окремо після евакуації, хоча підтверджених випадків такого розділення не зафіксовано. У Сумській області правила щодо права на проживання в центрах колективного проживання, передбачені постановою Кабінету Міністрів України № 728, створюють ризик розділення сімей, оскільки згідно з новими положеннями ВПО працездатного віку, які проживають у таких центрах, не працюють і не зареєстровані в центрі зайнятості, можуть втратити право на проживання в них. Цю вимогу особливо складно виконати в сільських громадах з обмеженими можливостями працевлаштування.

5. Дискримінація та позбавлення доступу до ресурсів

Моніторинг не виявив систематичної чи умисної дискримінації в доступі до допомоги або державних послуг. Натомість обмеження доступу виникало переважно через структурні бар'єри, критерії відбору та безпекові загрози. Повідомлялося про стигматизацію, пов'язану з місцем походження, зокрема про упередження щодо ВПО з Донецької та Луганської областей у Миколаївській області, а переміщені мешканці Херсонщини розповіли, що повернулися додому, зіткнувшись із ворожістю у Вінницькій області.

Учасники ФГД і інтерв'ю повідомили, що деякі орендодавці відмовляли в оренді житла ВПО, сім'ям із людьми з інвалідністю або малими дітьми, великим домогосподарствам і домогосподарствам із домашніми тваринами. Обмеження доступу до житла на приватному ринку оренди найчастіше пов'язане з характеристиками домогосподарства та потребами в догляді, а не лише з фінансовою спроможністю. Ці практики поєднуються з високою орендною платою (див. розділ 9) і перевагою, яку орендодавці надають орендарям із вищою платоспроможністю, зокрема військовослужбовцям. У Сумській області учасники також повідомили, що продавці житла пропонують значні знижки при оплаті готівкою, через що власники державних житлових сертифікатів опиняються в невигідному становищі на ринку житла.

Водночас соціальна згуртованість залишалася важливим захисним чинником: у Донецькій області лише 1% опитаних респондентів повідомили про погані стосунки між громадами, а в Дніпропетровській і Запорізькій областях усі респонденти оцінили ці стосунки як прийнятні, добрі або дуже добрі.

6. Дезінформація та позбавлення доступу до інформації

Протягом кварталу не зафіксовано систематичної дезінформації чи навмисного обмеження доступу до інформації, але практичні бар'єри для її отримання залишалися значними. У прифронтових громадах, за повідомленнями, перебої в електропостачанні та роботі мобільного зв'язку дедалі частіше позбавляли людей доступу до життєво важливої інформації щодо безпеки та евакуації. Серед переміщеного населення основні прогалини стосувалися можливостей забезпечення житлом, прав і засобів правового захисту, оскільки після переїзду домогосподарствам було складно орієнтуватися в незнайомій системі надання послуг.

У Донецькій області відключення електроенергії призводили до перебоїв у роботі мобільного зв'язку, а в деяких районах – і системи оповіщення про повітряну тривогу; у Новодонецькому, Некременному та Очеретиному мобільний зв'язок тривалий час був частково або повністю відсутній. Повідомлялося, що люди старшого віку, а також люди, які не мають цифрових навичок або відповідних пристроїв, не мали доступу до інформації, яку поширювали через месенджери та чати громад. Нещодавно переміщені особи також належали до груп, яким бракувало інформації про доступне житло, свої права та можливості отримання допомоги.



7. Гендерно зумовлене насильство

Помітного зростання кількості зареєстрованих випадків не виявлено, але про значну частину випадків ГЗН не повідомляють через стигматизацію, страх помсти з боку кривдників, економічну залежність та обмежений доступ до спеціалізованих послуг. Незахищеність житлових прав постала водночас чинником ризику та фактором вразливості: жінки розповідали, що не можуть піти від кривдників, оскільки їм більше ніде жити.

Повідомлялося також про економічний примус, зокрема тиск на жінок із метою змусити їх відмовитися від аліментів в обмін на майнові права. Безпека в громадських місцях залишалася предметом занепокоєння. У Новопокровці Харківської області жінки та дівчата повідомили, що не почуваються в безпеці, коли пересуваються самі у вечірній час, а деякі називали додатковими чинниками занепокоєння велику кількість новоприбулих мешканців і військовослужбовців. У Донецькій області присутність військовослужбовців і тривале переміщення населення відзначали як потенційні причини занепокоєння, хоча пов'язаних із цим інцидентів не підтверджено. Страх помсти та низька довіра до поліції утримують постраждалих від звернення по допомогу, а доступ до спеціалізованих послуг залишається обмеженим у сільських і прифронтових районах.

8. Правовий статус, засоби правового захисту та правосуддя

Перешкоди в доступі до документів, що посвідчують особу та підтверджують її правовий статус, і засобів правового захисту залишалися поширеними й посилилися в Донецькій області, оскільки державні установи через безпекові загрози припинили роботу в прифронтових районах. На територіях моніторингу 39% опитаних респондентів повідомили про труднощі з отриманням документів – найчастіше через тривалість адміністративних процедур, а також через їхню вартість. Проблеми, пов'язані з втратою паспортів, документів про освіту та інших особистих документів унаслідок обстрілів, поглиблюються через знищення або недоступність архівів і розбіжності в написанні імен, що потребують додаткового підтвердження особи.

У Донецькій області з 14 вересня призупинено надання міграційних послуг у Краматорську, Слов'янську та Олександрівці, припинено особистий прийом громадян у ЦНАП та управлінні соціального захисту населення в Краматорську, а виплату компенсацій за пошкоджене житло призупинено з 21 серпня. В інших районах відсутність документів про право власності, неформальне оформлення майнових відносин і наявність співвласників, які проживають на окупованих територіях чи за кордоном, перешкоджали отриманню компенсацій і використанню житлових сертифікатів.

Відсутність документів, що підтверджують право власності, і надалі перешкоджала домогосподарствам у підтвердженні майнових прав та використанні засобів правового захисту. У Харківській області питання ЖЗМ стосувалися переважно втрачених документів про право власності, неоформленої спадщини, реєстрації майна та самочинних прибудов. У Миколаївській та Херсонській областях команда DRC з правової допомоги зазначила, що коли правовстановлювальні документи було втрачено чи знищено, а відомості про право власності відсутні в базах даних і архівах бюро технічної інвентаризації (БТІ), людям часто доводилося звертатися до суду. Це спричиняло додаткові витрати й затримки в умовах тривалого розгляду справ і перевантаженості судів.

Бойові дії збільшують потребу в оформленні документів, отриманні компенсацій та правової допомоги, водночас обмежуючи роботу установ, комісій і нотаріусів. Раніше поширені неформальні практики, як-от незареєстровані майнові угоди й неоформлена спадщина, стають серйозними перешкодами, коли виникає потреба в офіційному підтвердженні прав. Додатковою перешкодою є відсутність єдиної судової практики у справах щодо реєстрації права власності. Це може призводити до тривалих судових проваджень, а в деяких випадках – до необхідності повторно звертатися до суду за іншою процедурою.

9. Примусове виселення та житлова незахищеність

Моніторинг не виявив систематичних випадків незаконного примусового виселення, але незахищеність житлових прав є поширеною проблемою серед переміщених домогосподарств. Серед домогосподарств, які орендують житло, 78% опитаних проживали в ньому на підставі усної домовленості з власником. Переміщені орендарі повідомляли про раптове підвищення орендної плати та вимоги звільнити житло в короткий строк, хоча повідомлення різнилися, а правові підстави таких вимог не перевірялися.

В усіх областях, охоплених моніторингом, окрім Донецької, учасники ФГД і інтерв'ю наводили приклади ВПО, які власним коштом відремонтували орендоване чи покинуте житло, а потім зіткнулися з вимогами сплачувати орендну плату, її підвищенням або вимогами звільнити житло. У Херсонській області тристоронні угоди між власниками, орендарями та гуманітарними організаціями слугують механізмом захисту переміщених орендарів від раптового виселення.

Рекомендації

Донорам та іноземним дипломатичним місіям

- Забезпечити гнучке багаторічне фінансування інтегрованих програм соціально-правового захисту в прифронтових і приймаючих районах, зокрема послуг кейс-менеджменту, правової допомоги, протидії ГЗН, захисту дітей, ПЗПСП та підтримки з питань ЖЗМ, з можливістю переходу на мобільні, дистанційні та індивідуальні форми роботи в разі погіршення безпекової ситуації.
- Фінансувати забезпечення доступної евакуації та надання підтримки після прибуття, зокрема організацію перевезення людей з обмеженою мобільністю, забезпечення житлом, придатним для великих сімей і домогосподарств, у яких проживають представники кількох поколінь, а також інформування нещодавно переміщених осіб про доступні послуги, укриття та їхні права.
- Інвестувати в захист житлових прав і забезпечення доступу до житла за прийнятною ціною, зокрема надання допомоги на оплату оренди домогосподарствам, які орендують житло на підставі неформальних домовленостей, правову допомогу з питань ЖЗМ у складних справах щодо компенсації та спільної власності, а також у довгострокові рішення щодо забезпечення соціальним житлом і житлом за доступною ціною.

Суб'єктам у сфері соціально-правового захисту (громадянському суспільству, агенціям ООН та НУО)

- Використовувати тристоронні угоди між власниками житла, орендарями та організаціями-виконавцями під час реалізації всіх заходів із ремонту житла та надавати правові консультації щодо прав орендарів, договорів оренди та виселення.
- Розширити надання мобільної правової допомоги, послуг кейс-менеджменту та індивідуальної психосоціальної підтримки в районах, де державні установи припинили роботу або були переміщені, чи де проведення групових заходів є небезпечним, та посилити надання послуг кейс-менеджменту у сфері захисту дітей у транзитних центрах і приймаючих громадах.
- Посилити послуги з протидії ГЗН, орієнтовані на потреби постраждалих, у поєднанні з підтримкою у вирішенні житлових питань та забезпеченні засобів до існування, зокрема забезпечити конфіденційні механізми перенаправлення, інформування про правову допомогу та гарячі лінії, а також регулярні заходи в безпечних просторах для жінок і дівчат-підлітків.

- Інвестувати в захист житлових прав і забезпечення доступу до житла за прийнятною ціною, зокрема надання допомоги на оплату оренди домогосподарствам, які орендують житло на підставі неформальних домовленостей, правову допомогу з питань ЖЗМ у складних справах щодо компенсації та спільної власності, а також у довгострокові рішення щодо забезпечення соціальним житлом і житлом за доступною ціною.

Національним і місцевим органам влади

- Забезпечити безперервність надання послуг з оформлення документів, соціального захисту та отримання компенсацій для мешканців районів, де роботу установ призупинено, шляхом надання мобільних послуг, запровадження дистанційних процедур та чіткого інформування населення про нові місця надання послуг.
- Оперативно оновлювати офіційні переліки територій відповідно до змін безпекової ситуації, щоб люди, які виїжджають із районів, де ситуація погіршується, могли без затримок реєструватися як ВПО та отримувати допомогу.
- Застосовувати правила обов'язкової евакуації та проживання в центрах колективного проживання, зокрема положення постанов Кабінету Міністрів України № 953 та № 728, з урахуванням індивідуальних обставин кожного домогосподарства та застосуванням відповідних запобіжних заходів, щоб запобігти розділенню сімей, якого можна уникнути, та втраті житла без надання альтернативних варіантів проживання.
- Сприяти офіційному оформленню договорів оренди, поширити програми допомоги на оплату оренди на орендарів, які проживають на підставі усних домовленостей, усунути перешкоди, пов'язані зі спільною власністю, під час використання житлових сертифікатів та забезпечити належне кадрове забезпечення комісій з обстеження пошкодженого майна.

Цей документ підготовлено Данською радою у справах біженців (DRC) завдяки фінансуванню від Європейського Союзу та Міністерства закордонних справ Данії. Висловлені погляди та думки належать виключно автору (авторам) і не обов'язково відображають позицію Європейського Союзу, Міністерства або DRC. Європейський Союз, Міністерство та DRC не несуть відповідальності за них.

Фінансується Європейським Союзом

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF DENMARK

DRC DANISH REFUGEE COUNCIL



Данська рада у справах біженців (DRC) заснована в Данії у 1956 році. Ми — провідна міжнародна гуманітарна організація у сфері вимушеного переміщення, що підтримує біженців, внутрішньо переміщених осіб під час переміщення, у вигнанні, під час облаштування та інтеграції на новому місці або після повернення.

Ми забезпечуємо захист і життєво необхідну гуманітарну допомогу. Ми допомагаємо переміщеним людям ставати самостійними та залученими до приймаючих громад — і працюємо з громадами, громадянським суспільством і відповідальними о ганами влади, щоб посилювати захист прав і сприяти мирному співіснуванню.

Докладніше про нашу діяльність:: www.drc.ngo

Danish Refugee Council | Borgergade 10 | DK – 1300 Copenhagen K | Tel.: +45 33 73 50 00 | drc@drc.ngo | www.drc.ngo